

DEMOKRACIJA

Leto III. - Štev. 41

Trst - Gorica 23. septembra 1949

Izhaja vsak petek

ZAVIST

»Primorski dnevnik« in »Delo« sta se približno istočasno zopet spodtaknila ob naše zadeve. Psički so torej zalajali in po izreku znane preminega slovenskega politika je to znak, da smo v sedlu, da jahamo! Vsi oni, ki so pri tleh, ali pa zaostajajo, nas pri tem spremljajo z zavistjo ter se oglašajo. Posebno velja to za »Primorski dnevnik«. Saj so posebno zadnje volitve temeljito dokazale vsokrajevno nepomembnost in puho napihjenost skupine, ki jo zastopata.

Poglejmo kaj vse mu ne da spati. Ponovno spoznava, da mu do danes še vedno ni uspelo prepričati našega ljudstva, da je SDZ prav za prav emigrantska zadeva. Pri tem mu ne pomagajo ne procesi postonjskega kova, ne natolcevanja, ne laži, pa naj jih še tako vztrajno ponavlja. Kaj vse bi dali Babičevi prijatelji, da bi bilo to res! Toda, prav tiho na uho povedano, sami prav dobro vedo, da so ustanovitelj in voditelj SDZ samo naši ljudje, katerim narod vedno bolj zaupa, vedo, da SDZ ni nobena »agencija« in zato nimajo mirnega spanja.

Toda še nekaj jim greni njihovo življenje. Ta SDZ je nastala šele potem, ko je bilo STO že ustanovljeno. Ne morejo je torej kriviti za neuspehe one nesrečne krajevine in mednarodne politike, kakršno so uveljavljali na Tržaškem v najbolj odločilnih povojnih letih. Takrat so hoteli biti sami in na njihovo lastno zahtevo smo jim prepustili vse delo in s tem seveda tudi vso odgovornost. Nedostopni za vse ugovore in mišljenja naših ljudi so svojeglavo hodili svojo pot, na kateri niso trpeli nobene samostojne kritike, kaj šele sodelavca ali tekmeča. Danes so se zavedli težkega bremena, ki leži na njihovih ramah. To so pa neprijetne stvari, za danes in za jutri! Ker se nase seveda ne morejo jeziti, stresajo svoj strup na SDZ, ki se je pojavila šele takrat »...ko je bilo jasno, da zaradi imperialističnega pritiska ne bo mogoče doseči pravične rešitve našega narodnostnega vprašanja«, kakor piše »Primorski dnevnik«. Krivo jim je torej, ker ne morejo najti potrebnega izdajalca, na katerega bi lahko v očeh prevaranega in razočaranega naroda valili krivdo za svojo polomijo. Prepozno! Sami so hoteli vso odgovornost in sedaj jo imajo. SDZ je čista, ne morejo ji očitati, da bi v trenutkih zgodovinske odločitve preprečevala uresničenje slovenskih koristi.

Ko spričo teh dejstev odpovedujejo vsa izmišljena natolcevanja, s katerimi bi nas v svoji veliki ljubezni tako radi očrnil in obremenili, je treba seveda izrabiti vsako drugo, pa čeprav samo navidezno ugodno priliko, sama da bi nas ranili.

V soboto je kominformistični konkurent »Primorskega dnevnika« objavil notico »Skregali so se...« (»Delo« dne 17. t. m.), v kateri se je spodtaknil ob dejstvo ustanovitve »Slovenske krščanske socialne zveze« in pojasnila, ki so bila o tem dana naši javnosti. Ker je bila na programu stara priljubljenost, čeprav trda in odporna kost, se je pri glodanju morala najti skupaj vsa prejšnja tovarišja. Moč navade je velika in stara ljubezen tudi ne zarjavi! »Primorski dnevnik« torej ni smel izostati in 20. t. m. je posvetil tej zadevi kar svoj uvodnik. Res, velika čast!

Zaradi prevelike vneme, s katero sta vprašanje obravnavala, pa se jima je zgodilo, da sta ga tolmačila na dokaj različen način. Naenkrat prav za prav ne veš, ali smo »dolarska zveza« ali agenti Vatikana, ali dobiva redno plačo SDZ ali SKSZ, ali je SKSZ sestavni del SDZ (tako namreč trdi »Pri-

morski dnevnik«), ali pa ni (kar bi sledilo iz pisanja »Delo« itd. Zmeda je torej precejšnja!

Vendar pa je njihovo veselje povsem neutemeljeno. Kajti oba kominformistična tabora tako titovski kakor vidaljevski vesta tako dobro kakor mi, da je SDZ samostojna in neodvisna politična organizacija demokratičnih Slovencev, ki jo sestavljajo in gospodarsko vzdržujejo samo in edino le njeni člani in pristasi. Ker pa vsi njihovi člani od najvišjega do najnižjega vedo, iz katere skode bilo titovci bilo vidaljevci zajemajo in da se vidaljevci v rokah titovcev, danes pa so odvisni od skromnejših dotacij KPI.

Tako se da razumeti, zakaj titovci ob vsej svoji politični polomiji lahko nadalje vzdržujejo svoj drastični strankarski aparat in bogati tisk, vidaljevci so pa ob vsem številnem članstvu morali svoj dnevnik »Il Lavoratore« spremeniti v tednik, in še tega radi denarnih težav prenašajo iz tiskarne v tiskarno, da bi tiskali ceneje in lažje zmogli stroške, dočim se vsi ostali njihovi listi, kakor »Il Progressor«, »Giovine«, »Donne«, »Il Comunista« itd. po razkolu enostavno zamrli.

Ker pač sodijo po lastnem kopitu bi v očeh svojih vernih očevidarjev SDZ prišli očitke, da prejema denar in je vzdrževana. Zato očitki »dolarska zveza« in »agencija« sedaj tega sedaj onega.

Dejstvo pa, da so si nekateri pripadniki katoliškega miselnega kroga ustanovili svojo lastno stranko, ki se od SDZ razlikuje, ni še nič strašnega. Da so bile ob tej priliki te razlike v primernem trenutku obojestransko podčrtane je popolnoma demokratično in v strankarskem življenju običajno. Taka politična razčlenitev so bistveno različna od onih, ki jih vrši GPU ali OZNA! Na ta način ostaja namreč še vedno odprta možnost za skupno nastopanje v zadevah splošnega narodnega interesa. In to je tisto, zaradi česar je našim rdečarkarjem obeh taborov žal, da se debata ni vršila po njihovih preizkušanih receptih in z njihovim demagoškim izrazoslovjem. Sedaj skušajo stvari prilivati olja...

Toda proti sebi imajo še vedno skupno fronto! Pri iskanju, ki so se pojavile pri obravnavanju pojasnjevanju med SDZ in SKSZ pač Babič ne bo mogel segreti svojega premrlega lončka in Vidali ne bo mogel preprečiti slovenskim ljudem, da ne bi vedno bolj spregledovali, kam jih njegova politika vodi. Vsa njihova strupena zavist jim ne bo pomagala! Vedno bolj bodo izgubljali in vedno bolj bodo zapuščeni, medtem ko bo SDZ bolj in bolj uspešno nadaljevala svojo pot, svojim in narodnim smotrom naproti.

Ce verjamejo, da je narod sodnik, potem je vsem klevetnikom in nevoščljivcem nedeljska prireditel »Slovenske prosvetne matice« na Opčinah zadosten odgovor in pojasnilo. Mi gremo naprej, prečiščeni in prekaljeni! Lajež ob poti nas ne bo motil!...

ZAHVALA Slov. prosv. matice v Trstu

Slovenska prosvetna matica v Trstu se najpriznaneje zahvaljuje vsem sodelavcem, ki so kakor koli pripomogli k lepemu uspehu nedeljskega koncerta in narodne veselice na Opčinah. Posebna zahvala naj gre opernemu baritonistu g. prof. Marijanu Kosu in pevskima zboroma »Skrjančke« ter »Jadranci«.

Prireditveni odbor.

OB DRUGI OBLETNICI obstoja Svobodnega tržaškega ozemlja

Svobodno tržaško ozemlje stopa v tretje leto svojega obstoja. Razvoj dogodkov po sklenitvi mirovne pogodbe z Italijo je dokazal popolno upravičenost in potrebo po obstoju našega ozemlja, če je o tem še sploh kdo dvomil.

Tržačani imamo za seboj pestro in burno zgodovino! Ob ponovnem menjavanju raznih gospodarjev nad našo zemljo smo se mogli pripraviti, kako važno je ravno naše ozemlje za mir in politično ravnotežje v našem severnem jadranskem prostoru! Politična in gospodarska zgodovina srednjeevropskega zaledja tržaške luke je z našim mestom povezana v usodno skupnost koristi, ki jih ni moči kar tako razdeliti z raznimi nepremišljenimi izjavami, porojenimi zaradi trenutnih političnih načrtov določenih evropskih antagonističnih skupin.

Koristi Trsta so neizpodbitno dokazane v zgodovinskem razvoju tržaškega luškega gospodarstva! Mimo teh neizpodbitnih dokazov ni mogel niti sam italijanski zunanji minister Sforza, ki je v svojem članku, posvečenem tržaškemu vprašanju in objavljenem pred kratkim v milanskem vodilnem političnem dnevniku »Corriere della Sera« moral ugotoviti, da je bila najpovoljnija doba za vsestranski razvoj našega mesta ravno doba, ko so vse poti iz Srednje Evrope in Podonavja svobodno vodile v

Trst in ko so vse tarifne postavke prostranega tržaškega zaledja od Bosne pa tja do Češke služile razcvitu naše luke v največjo korist evropskega gospodarstva in v obmanjšo korist jadranskega miru. Minister Sforza je že večkrat podal slične laskave izjave o Trstu v zvezi z Jugoslavijo in njeno bodočnostjo. Upamo, da so njegove izjave iskrene, preračunane na podlagi dejanskih evropskih koristi in nič manjših koristi plodnega sožitja narodov, ki jim je jadransko področje vir svobodnega poseganja v svetovno gospodarsko dogajanje. Naj bi bile vse te lepe besede le varljiv videz diplomatske igre, ki ne računa s koristmi malih narodov? Ne, tega ne moremo verjeti!

Razvoj političnih dogodkov v zadnjih dveh letih je popolnoma potrdil naše stališče o potrebi po ohranitvi Svobodnega tržaškega ozemlja! Slovenska demokratska zveza si šteje v čast, da je zahtevalo po ohranitvi našega svobodnega ozemlja zagovarjala z vsemi svojimi silami pred raznimi pristojnimi činitelji, ki te potrebe včasih ne obetujejo, ker so jim druge potrebe naravno bolj pri srcu, ker so bližje prirodnemu kroženju njihovih državnih političnih srčnih sokov.

Velika borba proti svetovnemu kominformizmu zlu pa je dokazala, da so koristi omikanega zapadnega demokratičnega sveta koristi vseh evropskih narodov, ki se s

vsemi svojimi močmi otepajo smrtonosnim kominformističnim lovom, in da so s tem tudi koristi nas Tržačanov, ki hočemo živeti svobodni v sklopu svobodnega človeštva, svobodni v svobodni in zedinjeni Evropi!

Da se pri teh svojih stremljenjih nismo varali in da smo zares na pravi poti nam najbolje potrjuje marsikateri dogodek iz zadnjih dni! Prepoved, ki jo je Zavezniška vojaška uprava izrekla v pogledu nameravanega protestnega zborovanja tržaških iredentističnih nestrpnih in priliki druge obletnice podpisa mirovne pogodbe z Italijo in istočasna prepoved, ki jo je italijanska vlada izrekla v pogledu nameravanega protestnega zborovanja obojevalcev d'Annunzijevega zloglasnega pohoda na Reko ob Gardskem jezeru, nam dasta slutiti, da je marsikoga pamet srečala.

V kolikor pa je to spametovanje le posledica nove politične igre, v kateri smo Tržačani zgolj predmet določenih koristi, ne pa tvorci resničnega demokratičnega reda v svetu, pa je treba vedeti, da se bo tudi v novih prilikah odločno borili proti kominizmu za našo svobodo, za zmago demokratičnih načel v našem javnem življenju in za nepristransko uveljavljanje narodnostne strpnosti in koristnega narodnostnega sožitja v Trstu, ključno do Srednje Evrope in Podonavja!

Demokracija v luči Koroške in Trsta

Kdor vestno zasleduje dogajanje v tako zvanem demokratičnem svetu, mu ne ostane prikrita neka nedoslednost in izvajanju demokratičnih načel. Mnogi demokratični pojmi se zelo ozko tolmačijo in načelo enakopravnosti se večkrat ne izvaja. Nas Slovence, ki smo v emigraciji skušali prodati v bistvo demokracije in ki smo si o njej ustvarili konkretno in trdno predstavo, je moralo zaboleti, ko smo slišali in čitali, kako je postopal svet starih velikih v koroškem vprašanju in v kakšnem vzdruženju ter okoliščinah so se vršile tržaške volitve. Koroško vprašanje je bilo rešeno v smislu avstrijskih interesov, ki so se slučajno skladali z interesi zapadnih velesil. Slovenski narod pri tem ni imel in ni smel imeti besede. Neugodnemu mednarodnemu položaju se je priključila še notranja razcepljenost, saj so danes Slovenci na Koroškem in v Trstu razdeljeni na protikomuniste, titovce in kominformiste. Zaradi spora med demokracijo in kominizmom bi mogli samo nekominunisti doseči ugodno rešitev teh dveh vprašanj, toda njih položaj je v toliko brezpomembnem, ker nimajo in ne uživajo nikake podpore ali priznanja. Medtem ko stoji za komunisti Tito oziroma Stalin, je zapadni svet gluhi in slep za zahteve slovenskih protikomunistov. Poleg tega ni dvoma, da so slovenski protikomunisti v Trstu in na Koroškem izpostavljeni pritisku tako državnih oblasti kot ustrahovanju kominformističnih agentov.

Zapadni svet hoče, da ostane Koroška v Avstriji in da se Trst vrne k Italiji. In zakaj naj bi do tega prišlo ne glede na slovenske koristi? Ni najmanjša nesreča, da zastopajo Slovence v mednarodnem svetu skoraj le komunisti. Kolikor so demokratični Slovenci v Trstu prišli do besede, se je to zgodilo z nečloveškimi napori in ob preganjanju nešteti težav, od katerih so bile nekatere tudi čisto notranjega značaja. Na Koroškem pa razen OF ni slovenske politične organizacije. OF je seveda pritegnila le brezpomembno manjšino koroških Slovencev, čemur je vzrok današnje stanje v Jugoslaviji, za katerega mora vsak objektivni opazovalec reči, da je precej slabše od političnih in gospodarskih razmer v Avstriji ter spoznanje, da je OF popolnoma kominformistična organizacija, ki so ji poglavitni kominformisti, ne pa narodni cilji. Nekominformistični koroški Slovenci pa se boje avstrijskih oblasti, strahuje jih poleg tega še spomin na nacistično prakso preseljevanja in likvidiranja. Tako postaja polagoma jasno, da morejo koroški in tržaški Slovenci pričakovati pravilno in pravično rešitev samo v okviru resnično demokratično urejenih Združenih držav Evrope. Dokler bo v naši domovini vladal kominizem, Trsta in Koroške prav gotovo ne bomo do-

bili. Ako ju bomo dobili pozneje, bo v veliki meri odvisno od naše politične organiziranosti, enotnosti in zrelosti. Popolnoma jasno je, da se bodo morali tedaj tudi koroški in tržaški Slovenci kot celota nedvoumno izjasniti za to ali ono stran. Naša naloga pa bo poskrbeti, da bo njih odločitev prosta vsakršnega pritiska.

Dejstvo, da je bil avstrijski zunanji minister Dr. Gruber stalno prisoten pri pariških zasedanjih, da pa je bilo jugoslovanskemu poslaniku v Parizu zabranjeno zastopati jugoslovansko stališče glede koroškega vprašanja, meče čudno luč na objektivnost »velikih«. Verjamemo, da je zapadnim silam kominizem mrzek kot nam, bilo bi pa vsekakor bolj in učinkovitejšje pokazati antipatijo do kominizma tako, da bi skušali skrajšati koministično diktaturo v Jugoslaviji, ne pa ji podaljševati življenje s krepkimi gospodarskimi injekcijami. Sicer pa ima Jugoslavija isto pravico pristopovati reševanju vprašanj, ki se je tičejo, kot Avstrija. Podobne pristranske podpore so bili deležni Italijani v Trstu. Nekaj nerazumljivega je, da hodi minister neke države agitirati za svojo stranko v tujo državo. To sta storila De Gasperi in Paciaroli, ko sta

prišla v Trst. Kaj bi porekli Angleži, ako bi prišel Stalin v London agitirati za koministično partijo Angleže?

Da je Sovjetska zveza prenehala podpirati jugoslovanske zahteve po Koroški, je deloma kriv Titov spor s Komininformom, deloma pa sovjetsko spoznanje, da je boljše vključiti v malho 150 milijonov in avstrijski petrolej, kot pa boriti se za »princip«, kajti po kremeljski logiki bo Koroška koministična v tem trenutku, ko bo kominizem zavladal vsej Evropi. Moskva ne bo torej nič izgubila.

Slovenci se čudimo »demokratičnemu« realizmu. Nočemo govoriti o Sovjetski zvezi, toda pravilno se nam zdi spomniti zapadne demokracije na dosledno izvajanje principov, katere označujejo za svoje. Ni mogoče ustvariti zaupanja z nepravilno diskriminacijo in zasledovanjem sebičnih političnih interesov. Naloga demokracij naj bi bila ustvaritev trdne skupnosti vseh protikominformističnih sil na svetu. Končno ne gre le za zadostitev kakršnih koli interesov in zahtev, temveč za ohranitev vere in zaupanja v demokracijo kot sistem in rešilno pot iz grozečega kaosa v politično, gospodarsko in socialno urejeno ter zavarovano bodočnost.

Peter Klemenčič

Dva glasova o Titovi politiki

Načelnik jugoslovanske delegacije na medparlamentarni konferenci v Stockholmu, Simić, je v razgovoru z dopisnikom »France Presse« zanikal, da bi bil kedaj izjavil, da namerava jugoslovanska vlada voditi neodvisno politiko. »Jugoslovansko politiko« — je dejal — »bi lahko označili drugače. Jugoslavija hoče v prvi vrsti ostati zvesta obvezam, ki jih je sprejela do Združenih narodov in želi ohraniti prijateljske odnose z vsemi narodi. Vse tiste države, ki so se oddaljile od načel listine Združenih narodov in iščejo drugih poroštev, vodijo politiko, nasprotno mednarodnemu pravu«. Simić je nadalje poudaril, da ideološke razlike ne morejo biti vir sporov med posameznimi državami, razen če reaktivne sile hote spravijo stvari tako daleč.

Bivši jugoslovanski pravosodni minister Dr. Grisogono, ki je pred kratkim ušel iz Jugoslavije s pomočjo hrvaških križarjev, je imel v Parizu tiskovno konferenco.

Poudaril je, da se Zahod vara, če misli, da s svojimi podporami pripravi Tita, da bo pripeljal Jugoslavijo med zahodne demokracije.

Dejal je: »Tito je komunist in ne bo v ničemer spremenil svojega marksističnega programa. Tito bo uporabil pomoč Zahoda, da ti-

v Jugoslaviji uvedel gospodarstvo po vzorcu sovjetskih podložniških držav in bo pripravil državo na novo vojno.

»Tako imenovani Titov upor je svetoval Stalin sam, da bi prevzela zahodne demokracije in da bi Jugoslavija dobila gospodarsko pomoč, s katero bi se potrdila v prvovrstno vojaško silo.«

Nevarne basni

Beograjsko okrožno sodišče je dalo zapleniti uradni literarni list »Književne novine«, češ da napadno razlaga jugoslovansko zunanjo politiko. Zadnja sovjetska protestna spomenica Titu je namreč uporabljala primeru o volku, ki mu jagne vodo kali. »Književne novine« so porabile to stvar za napad na Sovjetsko zvezo in so poudarile, da v omenjeni basni volk sicer požre jagne, toda potem pogine. S tem so hoteli namigniti, da bo naslednje mala Titova država tista, ki bo sovjetskega velikana uničila. Očitno se je pa Tita ta prerokba zdelala preveč drzna ter je dal zaradi nje uradno glasilo svojih pisalcev zapleniti.

Od srede do srede

15. SEPTEMBRA: V Beogradu je odpotoval znani italijanski židovski finančnik Castiglioni, ki posreduje za zasebna ameriška posojila Titu. — 12. obletnica smrti utemeljitelja in prvega predsednika češkoslovaške republike, Tomaža Masaryka, ki jo je češki tisk povsem zamolčal. — Ameriški zunanji minister Acheson izjavlja, da je treba mirovno pogodbo za Japonsko skleniti čim prej. — Velike aretacije nemških komunistov na sovjetskem zasedbenem področju. — Britanski in ameriški zunanji ministri sta v Washingtonu razpravljala o sedanjem položaju na Balkanu, zlasti v Jugoslaviji. — Francoski kardinali so izdali pastirsko pismo z uradno razlago vatikanskega odloka o izobčevanju komunistov iz katoliške Cerkve. — Srbska pravoslavna duhovščina je na posebnem zborovanju sprejela vdanostno izjavo Titu in napadla opozicijske pravoslavne škofo v Ameriki. — Druga obletnica Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je bilo ustanovljeno z uveljavitvijo italijanske mirovne pogodbe. — Zahodne velesile so sklenile zmanjšati pošiljanje blaga iz zahodne Nemčije v Sovjetsko zvezo na račun vojne odškodnine, ker se Sovjeti ne drže dogovorov. — Jožef Reimann, sin znanega nemškega kominformističnega poglavarja, je izbral svobodo in pobegnil na britansko področje. — Poplava kominformističnih letakov v Beogradu. — Obsežne spremembe v kominformistični vladi republike Slovenije, kjer je postal minister za gozde zloglasni gozdni general Jaka Avšič.

16. SEPTEMBRA: V Budimpešti se je začela sodna razprava proti bivšemu kominformističnemu zunanjemu in policijskemu ministru Rajku, ki je obdolžen veleizdaje, sodelovanja z Amerikanci in titoizma. — Konec velikih vaj ameriške vojske v Nemčiji, ki so dokazale, da bi ameriške sile bile kos vsakemu sovjetskemu napadu na Evropo. — Znam komunist Debeš, tajnik madžarskega vojnega ministra, je izbral svobodo in pobegnil v Italijo. — Grški vojni minister je znova zagrozil, da bo grška vojska vdrla v Albanijo, če bi rdeči uporniki še kdaj napadli grško ozemlje od tam. — Velika Britanija je tik pred začetkom razprav o bivših italijanskih kolonijah pri Združenih narodih priznala Cirenaiko kot samostojno državo, v kateri bo pa imela vso besedo ona. — Pod vodstvom demokratskega poslanca, Slovenca Ivana Blatnika, je v Evropo odpotovalo zastopstvo ameriške zbornice, ki bo ugotovilo, če evropski narodi pravilno uporabljajo ameriške podpore. — Titov zastopnik pri Združenih narodih, Vilfan, je obdolžil grško vojsko, da je kršila jugoslovansko mejo, ker so vojaki med drugim metali v Jugoslavijo kamenje. — Tito je sprejel evropskega ravnatelja ameriške radijske družbe Columbia in mu dejal, da ga še taka zahodna pomoč ne bo pripravila do tega, da bi svoj kominformistični sistem tudi za las spremenil.

17. SEPTEMBRA: Argentinska zbornica je odpravila zlato podlago argentinskemu denarju, čigar vrednost je v letu dni padla skoraj za polovico. — Bivši madžarski kominformistični zunanji minister Rajk na razpravi priznava vse, kar mu očiča obtožnica, ter dolži Tita, da je že od leta 1943 delal z Nemci in Amerikanci. — Titovci trdijo, da imajo v rokah dokaze, da hoče Madžarska zasedeti jugoslovanski Banat. — Ameriški zunanji minister Acheson se je odločno uprl vsem predlogom za omejitve priseljevanja beguncev v Združene države. — Slovesen začetek mednarodnega veleširja v Zagrebu, ki se ga prvič udeležuje tudi naše področje Svobodnega tržaškega ozemlja, manjkajo pa Sovjetska zveza in njene podložnice. — Sestanek Atlantske obrambnega sveta v Washingtonu, na katerem so zunanji ministri Atlantske zveze sprejeli skupni načrt za obrambo pred morebitnim sovjetskim napadom.

18. SEPTEMBRA: Britansko zunanje ministrstvo izjavlja o sedanjem procesu v Budimpešti, da je edino v kominformističnih partijah mogoče, da pridejo na najvišja vodstvena mesta bivši gestapovci in izdajalci. — V krogih Združenih narodov napovedujejo, da bo bližnja glavna skupščina organizacije v tej ali oni obliki razpravljala tudi o sedanjem sporu med Titom in Sovjeti. — V Torontu je zgorel

Od srede do srede

parnik »Naronica«, pri čemer je izgubilo življenje nad 200 potnikov in mornarjev. — Titov minister za rudarstvo Vukmanović - Tempo zanikuje izpovedi na budimpeštanskem procesu, da bi bil že med špansko vojno delal za Gestapo. — Velika Britanija je nedavno objavila razvrednotenje funta šterlinga za dobro tretjino.

19. SEPTEMBRA: Cirenajski državni poglavar Idris el Senussi je z britanskim dovoljenjem razglasil prvo ustavo za svojo deželo. — Turška vlada zavrača govorice, da bi mislila pretrgati diplomatske zveze z Bolgarijo. — V Benetkah se je začel kongres Evropske parlamentarne zveze. — Za Veliko Britanijo je svoj denar razvrednotilo še 19 evropskih in izvenevropskih držav, razen Švice, Španije, Portugalske, Avstrije, Italije in sovjetskih podložnic. Peta obletnica premirja med Finsko in Sovjeti. — Titov zunanji minister Kardelj je ob prihodu v Združene države izjavil, da se jugoslovanska politika glede Trsta ne bo nič spremenila. — V Združenih državah je brez pravega vzroka začelo stavkati pol milijona rudarjev v premogovnikih.

20. SEPTEMBRA: Bivši češkoslovaški poslanik v Moskvi, dr. Kašparek, in bivši češki konzul v Jeruzalemu, sta izbrala svobodo ter ušla na ameriško zasedbeno področje v Nemčiji. — Ameriški vladni krogi pozdravljajo razvrednotenje britanskega denarja in napovedujejo od njega ugodne posledice za vse svetovno gospodarstvo. — V Lake Successu se je začelo četrto redno zasedanje glavne skupščine Združenih narodov, ki ima v sporu nič manj kakor 80 važnih vprašanj.

Nujnost evropske samopreskrbe

Senator Arthur H. Vandenberg, republikanski predstavnik pri senatni komisiji za odnose s tujino, ki je govoril 50. evropskim časniki, kateri so na študijskem potovanju po Združenih državah, je dejal, da temelji sodelovanje Združenih držav z državami zahodne Evrope na osnovi samopreskrbe in vzajemne pomoči.

Poudaril je, da imajo ameriški viri, ki jih je možno varno naložiti v pomoč tujini, določene meje in dodal:

»Priznanje tega dejstva je važno toliko za nas kot za vas, ker je v našo skupno korist, da se naša moč preveč ne izčrpa. Teh meja ne smemo in ne bomo prekršili.

»Z upravičenim upanjem lahko rečemo, da so naše svobodne in neodvisne države na tem, da zmagajo v hladni vojni, s katero so skušali uničiti našo svobodo in podjarmiti našo vest. Če upoštevamo vse, se je svobodni svet vidno približal stalni varnosti. Znova potrjujem, da ni mogoče premagati svobodnega sveta, dokler je ta enoten. »Klasično ameriško geslo »v slogi je moč« — v neslogi pogine — še vedno žari na nebu vsake svobodne prestolnice sveta. Medsebojne obdolžitve zvenijo kot sladka glasba v ušesih vsakega morebitnega napadalca, ki stavlja svoje upe v naš razkoraj.

Nadalje je Vandenberg izjavil, da nudi senatno glasovanje o najvažnejših zunanje-političnih zadevah dokaz trdnega prepričanja ameriškega ljudstva, da mora svobodni svet delati v soglasju, ker le tako doseže koristi in kolektiven mir. »Prepričan sem — je dejal —, da je ameriški senat s svojimi glasovanji podprl našo trdno odločitev, da bomo preprečili izbruh nove vojne. Prepričan sem, da je senat dokazal in da še vedno dokazuje, da ne smatramo gospodarske

V Chicagu bodo postavili spomenik Masaryku

Osemtonski kip v spomin Tomaža G. Masaryka, ustanovitelja in prvega predsednika Češkoslovaške republike, bodo odposlali iz New Yorka v Chicago, kjer ga bodo postavili na več kot sedem m visok marmornati steber v bližini čikaške univerze.

Po Masarykovi smrti leta 1937 so ustanovili poseben ameriški odbor, ki so ga sestavljale vidne ameriške osebnosti češkega rodu. Odbor je imel nalogo, da omogoči postavitev primerne spomenika temu velikemu možu. Vojna je začasno prekinila pripravo.

Američanu Albin Polasek-u, ki je po rodu Čehoslovak, so poverili izdelavo kipa. Polasek je že 27 let načelnik oddelka za kiparstvo pri kiparskem zavodu za umetnost.

Za motiv si je izbral češko legendo o vitezi iz Blanka, »ki spe globoko v gori in čakajo na uro, ko bodo osvobodili svoje ljudstvo izpod tujčevega jarma«.

Kip predstavlja jezdeca, ki meri pet metrov in pol. Na eni strani spomenika je vklesan napis: »Tomažu Garrigu Masaryku, branitelju resnice, učitelju, osvoboditelju, državniku, apostolu in ne Cezarju — resnica bo zmagala«.

Na drugi strani pa je vklesana legenda blaniških vitezov s pristavkom: »Leta 1914 so odjedli z Masarykom in njegovimi legijami«.

Pri proslavi 99. Masarykovega rojstnega dneva, ki se je vršila v marcu v New Yorku, je izjavil pomočnik ministra za delo John V. Gibson: »Ko je bil Tomaž Masaryk dne 14. novembra 1918 izvoljen za prvega predsednika Češkoslovaške, je bil tu v tem mestu. Od tedaj je zaslovel po vsem svetu kot

pomoči, ki jo dajemo v okviru naše možnosti, ki gre zatem, da zgradimo zdrav in miroljuben družbeni ustroj, v katerem bodo uspevali vsi upi človeštva«.

Vandenberg je nato izjavil evropskim časniki, da visoko cenijo njihovo sodelovanje pri naporih njihovih domovin in je dejal, »da bi brez tega sodelovanja ne bilo mogoče doseči sedanjega napredka obnove in varnosti, ki smo ga danes že deležni. Priporočil je, da se je delo dobro začelo, a da so cilji še daleč in zaključili:

»Potrebno je, da v svojih domovinah čimprej dosežete možnost, da boste sami krili lastne potrebe z vašim tvornim delom in z vašim naporom. V tem je zapovedna največja in najbolj pospešena vzporeditev naporov vseh držav zahodne Evrope, pri kateri morate dati svojo pobudo.

Uprava Jeruzalema
Spravna komisija za Palestino predlaga v svojem poročilu prihodnji skupščini OZN mednarodno upravo za Jeruzalem. V svojem predlogu poziva skupščino, da imenuje za Jeruzalem komisarja, ki bo predsedoval glavnemu svetu za mesto.

V smislu predlogov komisije naj bi glavna skupščina OZN ali Varnostni svet imenovala mešani mednarodni sodni dvor za mesto, kateremu naj bi bilo podrejeno mešano krajevno sodišče, ki naj bi razločevalo civilne spore in sodilo o manj važnih zločinih.

Komisar za Jeruzalem naj bi imel v smislu predlogov nadzorstvo nad svetimi kraji ter bi razpolagal s primerno močno stražo za zaščito svetih krajev in romarjev. Sedaj nadzirajo staro mesto Jeruzalema čete Transjordanije, novo mesto pa ima izraelska posadka.

prvoboritelj demokracije.

Duh Tomaža Masaryka še živi v izgnanstvu v naši državi, ki jo je tako ljubil. Njegovi učenci skušajo osvoboditi svojo domovino izpod jarma krute diktature.

Zelo značilno se mi zdi, da je Masaryk podpisal izjavo o neodvisnosti Češkoslovaške simbolično v Filadelfiji v naši dvorani neodvisnosti. In ponovno se je oglašil zvon svobode, ki je že toliko časa simbol svobode Združenih držav.

Vsi ljubitelji svobode in demokracije trdno upajo, da bo kmalu napočil dan, ko bodo mogli svobodni državljani Češkoslovaške biti odkriti pristaši idealov Tomaža Masaryka, ki jih skuša doseči ves svobodni in civilizirani svet.

Politiški pripravljajo obrambo Evrope

Ameriški, britanski in francoski zunanji ministri so se pretekli teden dolgo razgovarjali o vprašanjih skupnega zanimanja. Razgovori so se vršili v Achesonovem uradu.

Sestanek treh zunanjih ministrov se je vršil po sestanku Achesona s Schumanom, ki je dobil zagotovilo, da bodo ukrepi za povečanje trgovine, o katerih so nedavno razpravljale Združene države, Velika Britanija in Kanada, uporabljeni tudi glede Francije in drugih držav Marshallovega načrta.

V Washington prihajajo ministri dvanajstih držav, ki so podpisale atlantsko pogodbo, da organizirajo svet, ki je predviden v pogodbi o skupni obrambi. Prvi sestanek ministrov glede organizacije sveta je določen za soboto.

V Washingtonu se mudijo poleg Bevinja in Schumana še grof Karl Sforza za Italijo, Dirk Stikker za Nizozemsko in Paul Van Zeeland za Belgijo.

Grof Karl Sforza se je sestal s Achesonom; v skupnem poročilu obeh ministrov stoji, da sta preučila »nekatera vprašanja, med drugimi organizacijo na podlagi atlantske pogodbe, bodočnost bivših italijanskih kolonij in druga vprašanja skupnega zanimanja«.

Pretresanje avstrijskih, nemških in balkanskih vprašanj

Na štiri ure trajajoči konferenci so zunanji ministri Francije, Velike Britanije in Združenih držav preučili vprašanja avstrijske mirovne pogodbe, ki še niso rešena in znova potrdili svojo željo po izpolnitvi obvez za ustvaritev neodvisne Avstrije, ki so jo povzele štiri velesile.

Ministri so nato izrazili upanje, da bo Sovjetska zveza pristala na predlog za nadaljevanje razgovorov o avstrijski mirovni pogodbi v New Yorku.

Zunanji ministri navedenih treh držav so nadalje izrazili svoje zadovoljstvo nad ustanovitvijo zvezne republike Nemčije in preučili nekatera vprašanja, ki bodo verjetno nastala zaradi novega položaja v zahodni Nemčiji.

Izmenjali so tudi poglede glede sedanjega razvoja v Jugoslaviji in balkanskih državah.

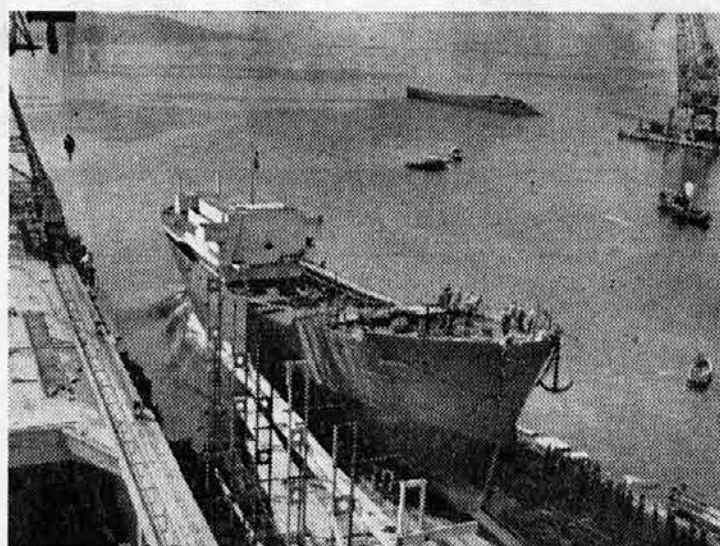
Konferenca so se udeležili zunanji ministri Acheson, Bevin in Schuman, v spremstvu francoskega poslanika Henry Bonnetta, britanskega poslanika Franka in Rober-

ERP dobave za Avstrijo preko Trsta

Pristaniški urad ameriških sil v Avstriji poroča, da je v zadnjem tednu prispelo v tržaško luko skupno 10.454 ton ERP dobav za Avstrijo.

Med blagom je tudi 760 ton zmrznjenega govejega mesa iz Argentine, ki je prispelo v tržaško pristanišče in katerega so danes raztovarjali iz parnika »Rio Lujan« (zgrajenega v Trstu), ki je pristal na pomolu 39 novega pristanišča. Je to prva pošiljka zmrznjenega mesa, ki so ga raztovarili v Trstu po desetih letih.

Druge dobave ERP za Avstrijo so obstajale iz 3.218 ton moke, 5.413 ton pšenice, 202 ton sojinaga olja in 861 ton konzerviranega mesa.

Na sliki vidimo prvo ladjo, ki so jo zgradili v Trstu v okvirju Evropskega obnovitvenega načrta (E.R.P.), kako drsi v morje. Ladja ima 1560 ton, zgradili so jo v ladjedelnicah Sv. Marka in je namenjena za visokomorski lov.

Sklicanje tržaškega občinskega sveta

Od začetka julija ni bilo več nobene seje mestnega sveta. Sedanji časi pa nujno zahtevajo pogostejše seje tega od ljudstva izbranega zastopstva! Zato so podvzeli zastopniki nekaterih manjših strank akcijo za sklicanje mestnega sveta z določenim dnevnim redom, da bi mogli razpravljati o važnih socialnih vprašanjih. Ali kominformistična Vidaličeva stranka, ki je bila prvotno za tako sklicanje, je končno odrekla svoje sodelovanje. Razpravljati bi moral občinski svet o

vprašanju upokojevcv, o stanovanjski krizi in novih zgradbah in podeljevanju stanovanj, o spisku prebivalstva in priznavanju stalnega bivališča, o cenah vsakdanjih življenjskih potrebščin in drugih važnih zadevah. Mestni svet mora biti čimprej sklican, ker je to edino mesto, kjer morejo izvoljeni zastopniki tržaških meščanov iznesti predloge in vprašanja, ki zadevajo javne koristi. Zato apeliramo na gospoda župana, da mestni svet čimprej skliče!

† Ing. Milan Lenarčič

V soboto zvečer, 17. t. m. je avto smrtno povozil inž. Milana Lenarčiča v bližini njegovega posestva v Preganzolu pri Treviju.

Nepričakovana smrt Milana Lenarčiča je globoko pretresla njegove številne prijatelje. Prizadela pa je ne samo one, ki so ga poznali po bližini, temveč mnogo širši krog Slovencev. Prizadela je Slovence kot narod. S smrtjo Milana Lenarčiča smo izgubili moža, ki nam je z zgledom kazal pot v nemirnih, težkih časih. Strpen, širokogrudni in plemeniti je bil njegov nastop,

blažil je strast, miril nasprotne struje.

Pokojnik izhaja iz ugledne notranjske rodbine, znane po marljivosti in vztrajnosti. Pred vojno je živel deloma na Vrhniki, deloma na svojem velikem posestvu Josipdolu na Pohorju in njegova ljubljenica bo še posebno bolesto odjeknila med njegovimi številnimi sosedmi in sodelavci, saj so ga ljubili in spoštovali kot rodnega očeta. Vsa leta svojega življenja na Pohorju je budil narodno zavest med štajerskim območnim ljudstvom, ki ga je še posebno cenilo zaradi njegovih vedno odprtih rok pomoči potrebnim! Vsa dravska dolina bo ohranila inž. Lenarčiča v trajnem globokem spominu, saj ni bilo narod-

ne organizacije ali prireditve, kjer pokojnik ne bi velikodušno pomagal, podprl akcije bodisi z izdatnimi sredstvi, ali z osebnim sodelovanjem. Inž. Lenarčič je bil znan ne samo v domovini, temveč daleč preko meja kot eden izmed naših vodilnih gospodarstvenikov, posebno na področju gozdarstva in gozdne industrije in kot tak je sodeloval pri številnih mednarodnih konferencah in pogajanjih, kjer je zastopal interese svojega naroda.

Med drugim je bil predsednik Jugoslovanskega gozdarskega združenja, predsednik Slovenske zveze industrijev in posegal je aktivno v gospodarsko življenje ne samo Slovencev, temveč vseh Jugoslovancev. Njegovi prijateljski odnosi z vodilnimi osebami slovenskega, hrvaškega in srbskega javnega življenja in njegovo dosledno zavzemanje za koristi svojega naroda so mu prinesli preganjanje okupatorja. Vse njegovo trpljenje je z njim zvesto delila njegova ljubljena žena Ninka, ki mu je sledila tudi v prostovoljno preganstvo.

Med vojno je bil pokojnik neupogljiv in neutrudljiv borilec za pravico in za srečnejšo bodočnost svojega naroda in glasnik nepopustljivega odpora proti tujim zavajalcem. Zaljubljen v svojo borbo, za vse neštevilne zasluge ni prejel nikakega priznanja sedanjih gospodarjev svoje domovine in je moral po njihovi krivdi zaključiti svoje rodovito in za Slovence tako dragoceno življenje v tuji zemlji.

Inž. Lenarčič je bil eden najpremožnejših Slovencev. Bil je pa tudi eden najpostradalnejših. Narodno in socialno enako globoko čuteč, je leta 1941 z oporoko volil svoje veliko premoženje Ljubljanski univerzi, da bi omogočila in pogledala vzgojo čim večjemu številu rojakov. To premoženje je danes zaplenjeno, enako kot je bilo zaplenjeno za časa tujčeve okupacije.

Umrl je mož, svetel vzor Slovencev. Njegovo ime nam bo ostalo v neizbrisnem spominu kot kazipost svobodnim ljudem, pa tudi kot opomin vsem onim, ki jim je domovinska ljubezen in blagor ljudstva le beseda na jeziku.

Rajkov proces na Madžarskem

Spet bi lahko napisali v knjigo zgodovine posebno poglavje z naslovom »Revolucija žre svoje otroke«. To geslo je znano že iz za francoske revolucije in še vedno velja in bo tudi še veljalo, dokler se bodo ljudje navduševali za revolucionarni komunizem.

V Budimpešti namreč traja že nekaj dni proces proti enemu izmed najvažnejših madžarskih komunistov, proti bivšemu notranjemu ministru Rajku. Svoječas je bil Rajk najvidnejša oseba na rdečem dvoru in je eden izmed glavnih graditeljev nove ljudske tako imenovane demokracije. Madžarske. Kar čez noč pa se je kolo sreče zavrnilo in minister Rajk je zdrknul z ministrskega stolčka v ječo. Obtožili so ga, kot že mnogo drugih njegovih kolegov v sosednjih

ljudskih demokracijah, da se je prodal zahodnim imperialistom, da je deloval proti Sovjetski zvezi in naprtili so mu še druge take grehe, ki jih državni tožilci običajno vlečejo iz komunistične torbe na ljudskih procesih. Prav posebno pa očitajo Rajku, da je bil v zvezi z upornim Titom. Vse to nam da misliti, da ima tu vmes svoje prste diktator iz Moskve, ki skrbno čuva nad svojimi podložniškimi državami in se boji, da se ne bi Titova bolezen raznesla preko jugoslovanskih meja ter okužila njegovih zvestih lutek po sosednjih vzhodnoevropskih državah. Zato zadene je klena Stalinova pest vsakogar, ki le z najmanjšim znamenjem pokaže, da mu je odvdeč sovjetsko kmeševanje v zadeve njegove domovine. Vse kaže, da se je prav i-

sto zgodilo tudi nekdanjemu notranjemu ministru Rajku. Kako čudna je igra usode. Koliko svojih nasprotnikov in voditeljev opozicije je Rajk kot notranji minister spravil v zapore in na zatožno klop. Prirejal je proces na proces — ali bolje rečeno burko za burko. Obtoževal je zavedne narodnjake narodnega izdajstva in podpisoval njihove smrtno obsodbe. Danes pa sedi sam na prav isti zatožni klopi in je obtožen enakih zločinov.

Londonski Times je posvetil Rajkovi sodni razpravi naslednje vrstice:

»Ceprav so si vsi veliki državni procesi v komunističnih državah na las podobni, vendar povzroči vsaka nova razprava ogorčenje in osuplost. Toda komunistična diktatura je tako zgrajena, in ne more biti drugačna, da mora s stalnim nasiljem mašiti razpoke v komunistični stranki, dokler je to mogoče. Še pred nekaj tedni je bil Laslo Rajk poznan na Madžarskem in povsod v Evropi kot eden izmed najbolj fanatičnih članov najožjega madžarskega komunističnega

kroga. Poleg tega je bil tudi glavni graditelj nove Madžarske. Kot notranji minister je priredil nešteto sodnih razprav proti komunističnim nasprotnikom. Bil je celo tako krut, da so ga sami komunisti prišli kritizirati. Takrat se je zanj potegnil komunistični voditelj Rakosi ter je izjavil: »Mi zaupamo tovarišu Rajku, in je še dostavil: »To nikakor ni le slučajno, da so si vsi tisti, ki hočejo napadati madžarsko demokracijo, izbrali za svojo tarčo prav tovariša Rajka«. Kaj bo dejal Rakosi danes, ko tudi sam obtožuje svojega nekdanjega varovanca, če se spomni na to svojo nekdanjo izjavo? Ko se je v Budimpešti pričela razprava, sta oba, državni tožilec in Rajk sam, hitela na ves glas zatrjevati, kakor da bi hotela ves svet prepričati, da je vse, kar je prej Rajk izpovedal, laž, in da je bil v resnici pod Hortyjevimi režimom policijski vohun proti komunistom, da je bil po vojni agent ameriške obveševalne službe in da je skupno s Titom snoval zaroto, da bi strmoglavil madžarski režim.

Pravi vzrok vsega tega procesa je dejansko Tito. On je obtožil Sovjetsko zvezo in vzhodno evropske države že premnogokrat, da se vmešavajo v jugoslovanske notranje zadeve. Sedaj pa hočejo komunisti nasprotno obdolžiti Tita, da se on vmešava nasilno v madžarske notranje zadeve. Pod Kremljevim vodstvom in po Stalinovih navodilih sedaj madžarski komunisti obtožujejo Tita, da je sklenil zaroto skupno z Združenimi državami, da uniči sedanji režim ter pobije komunistične voditelje, in vzpostavi nekdanji stari red. Naj bo že resnica kakršna koli, za vsemi temi namišljenimi obdolžitvami se čisto jasno vidi nek drug namen. Vsa ta razprava je že bila vnaprej dobro premišljena in pripravljena. Madžarom gre le zato, če bi na primer v Jugoslaviji res nastali nemiri in bi morali komunistični sosedje okoli Jugoslavije podpirati kominformistične gverile, potem bi imela madžarska vlada kaj lep in dober izgovor za podtalno podpiranje jugoslovanskih upornikov, ker bi trdila, da so to le njeni predhodni

ukrepi za samoobrambo Madžarske in zato, da prepreči Titu njegov namen, da bi koloniziral tako imenovane ljudske demokracije ter jih podredil ameriškim koristim.

»Daily Telegraph« pa pripominja: »Madžari imajo res izredno dobro domišljijo, ko so staremu komunističnemu levu Rajku naprtili toliko grehov, da se je dogovarjal z Angleži in Amerikanci in da je skušal podvreči Madžarsko Titu. Prisilili so ga, da je izpovedal, da so bili Amerikanci že leta 1947 v zvezi z Jugoslavijo in da je bil Tito sam v zvezi z ameriško vojnokomunistično organizacijo. Ko je Kominform v marcu 1948 izdal resolucijo proti jugoslovanski vladi, je Rajk priznal, da je stopil v zvezo s Titom.

V resnici pa je za vso to podlo burko čisto drugačen vzrok. Edini Rajkov zločin, ki ga je po komunističnem mišljenju zagrešil, je to, da je kot Madžar odklonil suženjsko vdanost Kremlju, ki stiska Madžarsko vedno bolj v svoje klešče ter je skušal dobiti iz Beograda pomoč proti Moskvi.

Vprašanje narodnostnega sožitja v Trstu

K ustanavljanju takih družb je nedvomno prispevalo tržaško okolje, kjer so Slovani in Italijani branili mestno samoupravo pred dunajskih centralizmom. Zato ni bil zgolj slučaj, da je bil Albanec Dominik Rossetti-Skander eden takratnih najzagrizenejših zagovornikov tržaške svobode. Spomnimo se razpisa za mesto mestnega tajnika, ki ga je objavil zastopnik tržaškega magistrata Franc Baiardi leta 1816 v številu 1337 lista »Osservatore Triestino« in v katerem je kot pogoj za službo bila postavljena zahteva popolnega poznavanja treh jezikov: italijanske, nemške in »kranjske« (slovenske). In ravno Rossetti je dobil razpisano mesto! Med trgovci raznih narodnosti, ki so se naselili v Trstu, je vladal duh velike vzajemnosti. Ne da bi se odpovedali svojemu jeziku in narodnosti, so slovenski pomorščaki in trgovci sodelovali v mestnem svetu, trgovski zbornici in borzni delegaciji, umetnostnih in slovstvenih krožkih in

velikimi vrtovi, bogatimi zbirkami, vsi izdelki umetnostnega rokodelstva, ki so izšli iz slovenskih rok, so bili posledje deležni samo hladnih in raztresenih pogledov. Pod vplivom prostaške iredentične mode je duhovno sožitje, ki je dajalo mestu duševnost in pečat in svojstveno razpoloženje, je skoro na mah prenehalo.

Slovanom so stalno očitali, da drže za Avstrijco proti Italiji. Pogledimo, kaj je na stvari.

V teku devetnajstega stoletja je Avstrija stalno podpirala Italijane v škodo Slovencev v Trstu. Slovenci v Trstu niso do leta 1910 dobili niti ene ljudske ali srednje šole, čeprav je odstotek slovenskih učencev stalno rasel. Toda proti koncu tega stoletja je Avstrija očitno težila k poslovanju, kar je za avstrijske Slovence pomenjalo ugodne perspektive za bodočnost.

Kaj pa jim je po drugi strani nudila italijanska propaganda? S strani italijanskega tiska so prihajale le psovke in napadi, Slovani

lijona vojakov, pokopanih v Srednjem polju, ne moremo krivde za to pripisati tistim, ki so branili svojo zemljo, pač pa fanatikom, ki so zastrupili ozračje v deželi, kjer so Slovani in Romani živeli skupno več kot tisoč let.

Toda ti fanatiki leta 1918 še niso prišli do svojega smotra. Za nadaljnjih pet in dvajset let so se vrgli proti Slovincem in Hrvatom in s tako slepo politiko stopnjevali presunljivo mučenje Slovencev in Hrvatov, ki se je preko plašnega in neodločnega Gortana nadaljevalo pri bazoviških žrtvah in pri tržaških mučencih leta 1941, ki so neustrašno branili svojo narodno zavest.

Nevarnosti sedanje gonje

In zakaj naj bi se ustavili sredi poti, če lahko še vedno dosega nove uspehe? Pod italijansko oblastjo so se Slovenci in Hrvati popolnoma spremenili. Mirni kraški

Nedeljsko jezensko slavje Slovenske prosvetne matice v Trstu je privabilo na Opčine nad 3000 Slovencev in Slovencev iz Trsta in bližnje okolice. Bog je bil v vremenom izredno dobrotljiv in lepše septembrske nedelje si ni bilo mogoče zamisliti.

Slovenske množice, očete in matere, fantje in dekleta in s njimi najmlajši naraščaj so se kar vsilile na prostori veseličnega prostora na Pikelcu. V rahlem vetriču so plapolale neomadeževane slovenske zastave. Pridne roke in požrtvovalnost prirediteljev so improvizirale razsežni oder in tudi ugodno plesišče. Slovenske zastavice so okrasile slovenska prsa, nasmejani in zadovoljni obrazi so se pozdravljali, kolone najrazličnejših vozil, največ koles so se gromadle. Ze v zgodnjih popoldanskih urah so bile vse mize zasedene. Po kratkih uvodnih zvokih Slamičevega orkestra so pričeli z izvajanjem obilnega sporeda.

Prirediteljem openskega jezenskega slavja moramo vsekakor iskreno čestitati. Oba zbora, »Skranjske« in »Jadrane«, sta dokazala svoje zmoglosti in upravičeno obljubljeni so močnejši razmah v širino in globino. V kratkem času svojega obstoja sta pod izredno požrtvovalnim vodstvom dokazala, da je slovenska pesem ena izmed glavnih gonilnih sil slovenskega kulturnega izživljanja. Isto pa so ponovno dokazali tudi hvaležni slovenski poslušalci, ki jim je slovenska pesem tista nevidna vez, ki oklepa slovenska srca k skupni ljubimosti do slovenske besede in slovenske zemlje. Zelimo samo, da bi

JESENSKO SLAVJE

Slov. prosvetne matice na Opčinah

se oba zbora čim bolj okrepila z novimi mladimi grli, v istem tempu, kakor se množijo in krepijo slovenske demokratične vrste.

Pozdravna beseda predsednika S.P.M., dr. Ježa je krepko nakazala pota bodočega slovenskega kulturnega razmaha. Zorka Pertotova je z občutkom recitala Gregorčičev: »Naš čolnec otmimo«. Češki narodni plesi so pestrost sporeda mogočno povzdignili z dovršenim izvajanjem naših dijakin, medtem, ko je bilo izvajanje jugoslovanskih plesov pomanjkljivo, premalo skladno in tudi premalo občuteno. To pomanjkljivost bodo naše ljubke plesalke v bodoče gotovo odstranile.

Prof. Marijan Kos je kljub temu, da je svoj dovršeno umetniški bariton napolnil že v dopoldanskih urah, divno zapel dve narodni in arijo iz Verdijeve opere »Ples v maskah«. V nižjih legah popoldne ni bil na taki višini kakor v dopoldanskih urah. Vsekakor pa trdno pričakujemo, da ga bomo kmalu slišali v koncertni dvorani.

Po končanem sporedu se je razvilo prisrčno rajanje ob zvokih dobrega orkestra. Za pijačo in jedajo so prireditelji požele zmernih cenah prav izdatno poskrbeli.

Zelimo S.P.M., da bi letošnje zimsko podvojila svoje napore za kulturni vzpon tržaških Slovencev, posebno s prijateljskimi večeri, ki naj

bi obsegali ne samo dobrih in zanimivih predavanj, pač pa bi bilo potrebno misliti na dramski oder, četudi v manjšem obsegu, na pevsko in glasbeno razvedrilo in seveda tudi na film. Zavedamo se, da so prostori pretesni, ali sčasoma bodo tudi ti nedostatki odpravljivi. Posebno mnogo si obetamo od naše mladine, ki se v teh dneh ponovno organizira. Zelja naših okoličanov pa je, da S.P.M. osnuje podružnico po vseh večjih središčih našega podeželja.

Za prihodnje jezensko slavje na Opčinah, ki bo gotovo postalo slovenska narodna tradicija, želimo, da bi se nam zopet oglasila domača godba na pihala (Mavhincji!), in da bi se nam bodoča dramska družina S.P.M. predstavila s primerno slovensko ljudsko igro.

Slovenska kultura, ki je bila še pred kratkim zaslužena v spone tujih ideologij, dekla strankarske propagande in jo še danes razni avtoritarni »kulturolozi« oklepajo v diktatorski jarem, se dviga danes na »Svobodnem tržaškem ozemlju« na polet svojih velikih in svobodnih prednikov z nezlozljivo vero, da ji še kmalu zasije svobodno sonce za vse Slovence in Jugoslovane. V tej veri nas je potrdilo letošnje jezensko slavje S.P.M. na Opčinah. Prirediteljem in udeležencem: iskrena hvala in na svidenje!

TRST V LETU 1500

starem Kazinu. Po naravi svetovljansko mesto je slavilo vse, ki so ga okrasili z lepimi palačami in so bili radodarni podporniki ne samo v korist slovenskega slovstva (kot n. pr. bratje Teodorovič), temveč tudi v korist italijanske umetnosti in slovstva.

Slovenski in italijanski odnošaji v l. 1891

To sožitje je prenehalo po letu 1891. Ne bo slabo, ako pojasnimo vzroke. To bomo tudi storili, ne da bi pri tem dopustili enostavne razlage. Resnica mora na dan nepovzrojena.

Do leta 1891 so Italijani Slovence spoštovali. Od tega leta pa so se začeli ponasati kot višja rasa. Do tedaj je mesto živel v ozračju medsebojnega razumevanja in prijateljstva. Trst je živahno delal in ni imel časa za nacionalistične blodnje. Leta 1891 pa je bilo ukinjeno prosto pristanišče v Trstu in Ogrska je postavila svoje prosto pristanišče na Reki. Tedaj se je pričela ojačevati v Trstu iredentična težnja, ki je bila izrazito protislovenska in so jo zastopali ideološki članki gospodov, ki so pisarili v krajevnem tisku.

Odslej so zanimali tržaškim Slovanom vse, kar so kdaj koli storili. Zanimali pa niso samo gmetnega dela pri zbiranju tržaškega bogastva, temveč tudi vsako sodelovanje na vseh drugih poljih. Palače z

naj bi bili divji in nedovzetni za sleherni omikano življenje. To je bila skoro ista domišljaja in zaničljiva govorica, ki so jo govorili mešanci in janičarji vseh časov! Kakšno bodočnost je mogla nuditi Slovanom zmaga takih nasilnežev, v katerih je tekla slovenska kri, ki so jo skušali prikrivati z obrekovanjem in grožnjami?

Posledice

Zato je bilo neizbežno, da strnejo pomorščaki in trgovci svoje vrste in ustanove lastne banke, lastne družbe in lastna podjetja.

Tedaj je prišlo na strani italijanskih nacionalistov do kratkega trenutka kesanja. Na eni strani so se strnili »previdneži«, na drugi strani pa »besni«. Prvi so se pokazali prijazni ter vljudni, drugi pa so nadaljevali z grožnjami, seveda razen taktat, ko so se od časa do časa zatekli k posojilom slovenskih hranilnic.

Z italijanske strani je zvrta propaganda skušala razbiti reakcionarne in avstrijskantske Slovence z onimi, ki so, dovzetni za »napredne« ideje, bili proti avstrijskemu cesarstvu. Tako je bilo v slovenskih vrstah nekaj nevednežev, ki so omamljeni od iredentičnih idej upali v italijansko velikodušnost, ki sploh nikdar ni obstajala. Toda ogromna večina Slovencev se ni pustila zapeljati!

In če je Italija izgubila pol mi-

kmetje, ki jih je tako prijateljsko hvalil Scipio Slataper-Zlataper, so bili primorani v vedno večji obup in ekstremizem.

Po takih posledicah zgrešene politike je pač nesmiselno nadaljevati z napakami. Vsak napadni korak primorskih iredentistov se kvarno odraža na možnostih mirnega sožitja med prebivalstvom tega ozemlja. Enostavno istovetnost Slovencev s komunisti pač najbolj pobija rdeči val v Italiji, ki neizbežno izpodkopuje temelje države. Čas je, da prenehajo škodljiva nasprotstva in da se odločimo, braniti združeni in močni vse one velike moralne in kulturne vrednote evropske omike, katerih uničenje grozi v enaki meri Slovanom in Italijanom.

(Nadaljevanje sledi)

Slovenci v Angliji

Dne 30. julija se je ustanovilo v Londonu »Slovensko društvo« v Veliki Britaniji. Društvo je podpora in nepolitična organizacija Slovencev; njen cilj je materialna, socialna in prosvetna pomoč. Za predsednika je bil izbran mstr. Alojzij Kuhar. Naslov: Slovensko društvo v Vel. Britaniji, 222 Walm Lane, London, N. W. 2. — Dne 1. avgusta se je pa ustanovil »Klub slovenskih akademikov-beguncev«. Naslov tajništva: 24. Astona Rd, Moor Park, Northwood, Middx.

narodno bogastvo tudi pravilno razdeljeno. V Argentinijski takih statistik doslej še nisem izsledil, zaradi tega bi tudi težko podal neko »uradno« mnenje o višini življenjske ravni tukaj. Omejiti se bom moral tedaj le na praktična izkustva, ki sem jih doslej doživel v tej deželi.

V splošnem bi postavil trditve, da o pravilnem razdeljevanju bogastva ni govora. Argentinijski živi danes še vedno v duhu kapitalistične in liberalne vzgoje preteklosti. Obstojalo je upanje, da se bo z novo ustavo kaj spremenilo. Toda nova, v letošnjem marcu sprejeta ustava, se je le v nekaterimi besednimi krilatimi dotaknila tega važnega vprašanja. Pravilno je bila v njej poudarjena pravica do zasebne lastnine. Premajhen pa je bil poudarek na socialni funkciji, ki jo ta zasebna lastnina mora opravljati. Zlasti pa je bil vsaj doslej praktično bojkotiran bilo od strani oblastev, še posebej na od-

strani posejajočih, vsak poseg v zasebno lastnino. Argentinsko demokracijo, tudi pod v svetu takozvani razkričnim Peronovim režimom, potrjuje dejstvo, da skušajo podjetnike pridobiti za to, da prostovoljno pristanejo na soudeležbo delavcev na dobičku, upravi in kapitalu podjetij — z velikimi davčnimi olajšavami. Javno je, da podjetniki na te olajšave ne pristajajo in — staro stanje se nadaljuje.

Zivljenjski nivo delavca je tukaj približno naslednji: glede hrane zdaleka višji, kakor kjer koli v Evropi; glede obleke nižji, saj domači delavci le redko razpolagajo s prazno obleko, glede stanovanj pa neprimerno nižji, ker domačini stanujejo v pločevinastih in lesenih barakah ter le v redkih primerih v zidanih hišah. Morda je 80 odstotkov vseh zidanih delavskih hišic last evropskih priseljencev. Nivo evropskega priseljence je nekaj višji, ker on zmeroma je, po navadi tudi že takoj v začet-

ku bolje zasluži, ker ima svoj poklic in je v njem specializiran in tudi na obleko in stanovanje več, da, kakor pa domačin. Kljub temu, da se je delavski življenjski nivo v zadnjih letih silno dvignil in se še dviga, smatram, da evropskega še ni dosegel. Pa je Argentinijski najbogatejša in najbolj socialno urejena država v Južni Ameriki!

O kmečkih življenjski ravni lahko napišem, kar so mi pripovedovali razni izseljenci, ki so po 20 let in več v Chacu ali kakšni drugi bogati poljedelski pokrajini. Praviijo, da so premožni tam pri kmetijstvu prislužili toliko denarja, da so morali oni plačevati banki takso, da jim ga je čuvala, mesto, da bi jim banka dajala obresti za njega. Doma čuvati denar se jim ni zdelo varno, ker hudobnih ljudi nikdar ne manjka! Le, kadar so prišle kolibice, je bila letina uničena. No, in res poznam premožne stare priseljence, ki so si nemudoma, ko so se vrnili iz Chaca, kupili v prestol-

nici hišo in zdaj žive tukaj. Pravijo, da so se življenja v taki puštnji popolnoma naveličali in da so si spet zaželeli priti med ljudi.

O ravni petičnikov ni da bi pisal. To se da samo videti. V znani Delti pri Tigre je nad 150 otokov, na katerih imajo letoviške vile tovarnarji in bankirji. Tam človek dobi pravi pojem o osredotočenosti bogastva v rokah nekaterikov. Pa ni, da bi njih življenje opisaval naprej. Ni moj namen nikomur vzbujati apetita, niti zabavljati čeznje. Moj namen je le prikazati dejansko stanje, v katerem se Argentinijski danes nahaja.

Za danes tedaj to: Argentinijski je dežela bogastva. Kapitalistični red, v katerem pa ta država še vedno živi, preprečuje, da bi sado-njenega bogastva uživali vsi njeni prebivalci. Manjka solidarnosti, krščanstva, ljubezni. M. M.

Argentinsko pismo

Evropski človek si slika Ameriko kot deželo bogastva. Saj iz nje prihaja vse, kar povojno Evropo dviga na nove temelje. Tudi natančno razliko med ameriškim severom in jugom si je od daleč težko predstavljati. Zato se pogosto smatra, da je tudi Argentinijski, kamor se je zdaj priselilo toliko tisoč slovenskih beguncev, posebej s Primorske — zemlja bajnega bogastva.

Kako pa je z argentinskimi bogastvom v resnici?

O da, bogastvo je. Kako neizmer-no bogato je tukajšnje kmetijstvo! Površina posejane pšenice obsega 8 milijonov hektarjev, koruze 5 in pol milijona, lanu 3 milijone itd. Zivinovreja nikakor ne zaostaja za kmetijstvom: 52 milijonov ovc, 40 milijonov goveda, 6 milijonov konj in 3 milijone svinj. Zlasti v času,

odkar smo novi slovenski izseljenci prišli semkaj, raste industrija, da je veselje. Povsod grade nove tovarne, večajo stare in stremé za večjo proizvodnjo in za moderniziranjem. Ze danes Argentinijski sama izdeluje zadostno količino premožnih industrijskih izdelkov, katere je do pred par leti morala uvažati.

Vse to govori, da je Argentinijski v resnici bogata.

Za realno presojo bogastva kakšne države pa ni merojajno narodno bogastvo, s katerim kaka država razpolaga. Moderne države že dolgo vrsto let skušajo s točnimi statističnimi dognati, koliko letnega potroška odpade na osebo in sicer posebej v mestih, posebej na kmetih, posebej v delavskih središčih. Te statistike pokažejo, če je

